

**MINISTERE DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE**

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
ENTAMANT LA PROCEDURE DE
CLASSEMENT COMME MONUMENT
DE LA TOTALITE DES VESTIGES DE
LA PREMIERE ENCEINTE SIS
BOULEVARD DE L'EMPEREUR, 14, 24,
26-30, 32-34 ET RUE DE ROLLEBEEK,
22, A BRUXELLES

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la
conservation du patrimoine immobilier,
notamment l'article 18;

Sur la proposition du Ministre-Président du
Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des
Monuments et Sites,

ARRETE :

Article 1er - Est entamée la procédure de
classement comme monument de la totalité
des vestiges de la première enceinte sis
boulevard de l'Empereur, 14, 24, 26-30, 32-
34 et rue de Rollebeek, 22, connus au
cadastre de Bruxelles, 8e division, section H,
7e feuille, parcelles n° 1784h, 1773n, 1768k,
1765f, 1742f, en raison de leur intérêt
historique et archéologique, précisé dans
l'annexe I du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative au
monument décrit dans l'article 1er comprend

**MINISTERIE VAN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOTALITEIT
VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE
EERSTE STADSOMWALLING,
GELEGEN KEIZERSLAAN 14, 24, 26-30,
32-34 EN ROLLEBEEKSTRAAT 22 TE
BRUSSEL

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993
inzake het behoud van het onroerende
erfgoed, inzonderheid op artikel 18;

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter
van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering
en van de Staatssecretaris belast met
Monumenten en Landschappen,

BESLUIT :

Artikel 1 - Wordt ingesteld de procedure tot
bescherming als monument van de totaliteit
van de overblijfselen van de eerste
stadsomwalling, gelegen Keizerslaan 14, 24,
26-30, 32-34 en Rollebeekstraat 22, bekend
ten kadaster te Brussel, 8ste afdeling, sectie
H, 7de blad, percelen nrs 1784h, 1773n,
1768k, 1765f, 1742f wegens hun historische
en archeologische waarde, zoals nader
bepaald in bijlage I van dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking
tot het in artikel 1 vermelde monument

l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

omvat het geheel van de percelen en de wegen alsook de gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Art. 3 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Bruxelles, le

2009

Brussel,

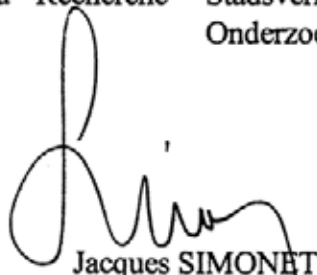
2009

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

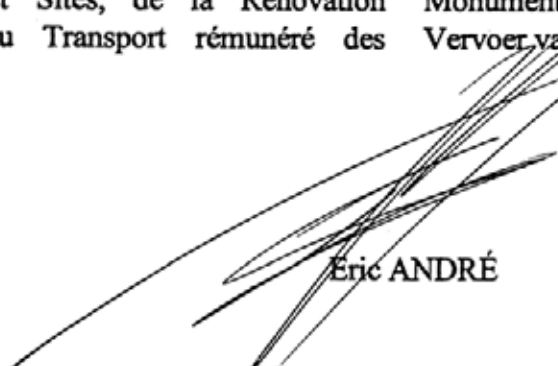
Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et du Transport rémunéré des Personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Stadsvernieuwing, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Eric ANDRÉ

Copie certifiée conforme

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT
KANSELARIJ

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME MONUMENT DE LA TOTALITE DES VESTIGES DE LA PREMIERE ENCEINTE SIS BOULEVARD DE L'EMPEREUR, 14, 24, 26-30, 32-34 ET RUE DE ROLLEBEEK, 22, A BRUXELLES

Réf. cadastrale : Bruxelles, 8e division, section H, 7e feuille, parcelles n° 1784h, 1773n, 1768k, 1765f, 1742f.

Description sommaire :

Un tronçon de courtine et un fragment de tour formant mitoyen entre les parcelles 1784h, 1773n, 1768k et 1765f, d'une part, et la parcelle 1742f, d'autre part, sur toute leur élévation, y compris leurs fondations. Il s'agit de maçonneries en moellons de grès bruxellien datant du XIIIe siècle reconnues à l'occasion de recherches archéologiques menées en 1996.

Ces vestiges avaient déjà été reconnus lors de la construction de l'école communale n°10 de la Ville de Bruxelles, rue de Rollebeek, en 1903. Dans l'état actuel, il s'agit d'un mur courbe d'une tour, des murs qui l'enserrent et des éléments de la courtine adjacente. De la tour subsiste un segment en quart de cercle dont la hauteur est de plus de 11 mètres. La tour a été évidée à l'intérieur lorsqu'elle fut intégrée comme chapelle dans le domaine des Jésuites. La tour porte donc aujourd'hui le témoignage de deux époques, le Moyen Age, époque de sa construction et les Temps Modernes, avec les traces de l'implantation du couvent des Jésuites à Bruxelles dont on doit souligner l'importance pour Bruxelles. Quelques éléments de courtine ont également été mis au jour sur près de 20 m de longueur.

Bibliographie : Y. CABUY et St. DEMETER, Atlas du sous-sol archéologique de la Région de Bruxelles. 10.2. Bruxelles. Pentagone. Découvertes archéologiques, Bruxelles, 1997, pp. 183-184 ; S. MODRIE, Sauvetage sur la première enceinte de Bruxelles, *Archaeologia Mediaevalis*, 21, Namur, 1998, pp. 44-45.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

La première enceinte de la ville de Bruxelles dont l'édification remonte au XIIIe siècle est la plus ancienne construction civile conservée sur le territoire régional. Il s'agit d'un monument auquel plusieurs fonctions se rattachent, qui fait figure de symbole même de l'urbanité médiévale et qui a façonné une part importante du paysage urbain du Pentagone. A ce titre elle présente un intérêt historique, archéologique, architectural et même touristique qui est reconnu par tous. En particulier, l'unicité du monument qui apparaît au travers des techniques constructives identiques mises en œuvre tout au long de son tracé, en fait un ensemble architectural complexe à caractère exceptionnel.

Les vestiges visés par le présent arrêté, sont ténus et peu visibles mais ne sont cependant pas d'un moindre intérêt que les tronçons bien connus qui ont été classés en priorité. Les présents vestiges conservent, en effet, une authenticité archéologique beaucoup plus grande que

certaines parties déjà restaurées et permettront la poursuite de l'étude scientifique du monument dont certains aspects sont encore méconnus à ce jour. En effet, la recherche en la matière évolue continuellement et il est donc indispensable de maintenir à disposition des historiens et des archéologues toutes les données encore disponibles à propos de l'enceinte, pour permettre toutes les analyses qui pourraient s'avérer nécessaires et tous les examens et réexamens que la progression des connaissances imposera.

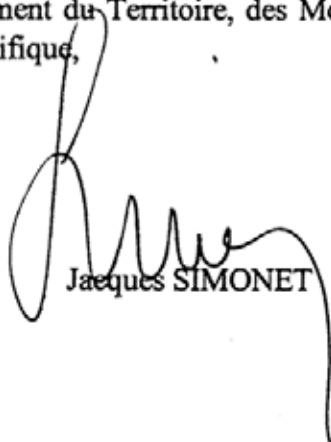
En outre, le caractère peu visible du monument n'est pas nécessairement définitif. L'évolution urbanistique des parcelles situées de part et d'autre des vestiges, reprises dans la zone de protection, pourrait déboucher à l'avenir sur des possibilités de mise en valeur du monument.

Bibliographie : V.-G. MARTINY, Bruxelles. Architecture civile et militaire avant 1900, Bruxelles, 1992, pp. 63-71 et 80-83, G. DESPY, Le problème de la première enceinte, *Bulletin de la Classe des Lettres de l'Académie royale de Belgique*, 6e série, VIII (1-6), 1997, pp. 285-287 ; M. DE WAHA, Les enceintes sur arcs des anciennes principautés belges. Les enceintes urbaines (XIIIe-XVIe siècle), Paris, 1999, pp. 197-210 (121e Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Nice, 1996).

Vu pour être annexé à l'arrêté du

2000

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et du Transport rémunéré des Personnes,

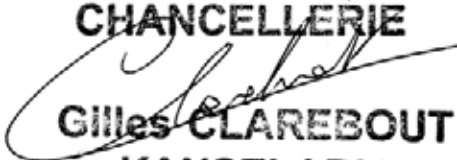

Eric ANDRÉ

Gepie certifiée conforme

Voor eensluidend afschrift

V.9511

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT
KANCELARIJ

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN DE OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE
STADSOMWALLING, GELEGEN KEIZERSLAAN 14, 24, 26-30, 32-34 EN
ROLLEBEEKSTRAAT 22 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens: 8ste afdeling, sectie H, 7de blad, percelen nrs 1784h, 1773n, 1768k, 1765f, 1742f

Beknopte beschrijving:

Het gaat om een deel van de walmuur en een fragment van een toren. Zij vormen de gemeenschappelijke muur tussen de percelen 1784h, 1773n, 1768k, 1765f enerzijds en perceel 1742f anderzijds. De overblijfselen bleven over hun gehele opstand bewaard, funderingen inbegrepen. Het breukstenen metselwerk is van 13de-eeuwse, brusseliaanse zandsteen en werd tijdens het archeologisch onderzoek in 1996 geïdentificeerd.

De overblijfselen waren al eerder geïdentificeerd in 1903, tijdens de bouw van de gemeenteschool nr. 10 van de Stad Brussel in de Rollebeekstraat. In hun huidige staat gaat het om een gebogen muurgedeelte van een toren, muren die de toren omsluiten en fragmenten van de aansluitende walmuur. Van de toren is een kwartcirkelvormig fragment bewaard gebleven dat meer dan 11 m hoog is. De toren werd uitgehold toen ze ingelijfd werd als kapel in het domein van de jezuïeten. Ze getuigt dus zowel van de middeleeuwse periode, de tijd waarin ze gebouwd werd, als de Moderne Tijden, zoals blijkt uit de sporen van het klooster van de jezuïeten, die in Brussel een belangrijke rol hebben gespeeld. Tijdens het onderzoek werden ook enkele fragmenten van de walmuur blootgelegd over een lengte van zo'n 20 meter.

Bibliografie: Y. CABUY en ST. DEMETER, Atlas van de archeologische ondergrond van het Gewest Brussel. 10.2. Brussel. Vijfhoek. Archeologische ontdekkingen, Brussel, 1997, pp. 183-184; S. MODRIE, Sauvetage sur la première enceinte de Bruxelles, *Archaeologia Medievalis*, 21, Namen, 1998, pp. 44-45.

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerend erfgoed :

De eerste stadsomwalling van Brussel dateert van de 13de eeuw en is de oudste burgerlijke constructie die op gewestelijke bodem bewaard is gebleven. Het gaat om een monument dat verschillende functies uitoefent, het symbool zelf van de middeleeuwse stedelijkheid vormt en tegelijkertijd het stadsbeeld van de Vijfhoek voor een groot deel heeft bepaald. In dat opzicht geeft ze blijk van een door iedereen erkende historische, archeologische, architecturale en zelfs toeristische waarde. Het unieke feit dat de hele omwalling werd opgetrokken volgens identieke bouwtechnieken, maakt van dit complexe architecturale geheel een uitzonderlijk bouwwerk.

Hoewel de overblijfselen die hier voor vrijwaring worden voorgesteld, fragmentair en weinig zichtbaar zijn, zijn ze even waardevol als de beter bekende overblijfselen die eerst voor

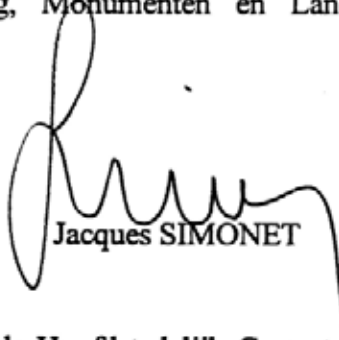
bescherming in aanmerking kwamen. Hun archeologische authenticiteit is immers veel groter dan dat van sommige gerestaureerde delen, waardoor ze nuttig kunnen zijn voor het wetenschappelijk onderzoek van het monument en een betere kijk geven op sommige – tot nu toe onbekende – aspecten. Het onderzoek terzake evolueert immers doorlopend en het is dus van het grootste belang dat historici en archeologen over alle gegevens in verband met de stadsomwalling beschikken om de noodzakelijk analyses alsook alle onderzoeken en hernieuwde onderzoeken uit te kunnen voeren die de steeds toenemende kennis vereist.

Bovendien is de beperkte zichtbaarheid van het monument niet noodzakelijk definitief. De stedenbouwkundige ontwikkeling van de percelen aan weerszijden van de overblijfselen die opgenomen zijn in de vrijwaringszone, zou in de toekomst kunnen leiden tot een heropwaardering van het monument.

Bibliografie: V.-G. MARTINY, Bruxelles. Architecture civile et militaire avant 1900, Bruxelles, 1992, pp. 63-71 et 80-83, G. DESPY, Le problème de la première enceinte, *Bulletin de la Classe des Lettres de l'Académie royale de Belgique*, 6de reeks, VIII (1-6), 1997, pp. 285-287 ; M. DE WAHA, Les enceintes sur arcs des anciennes principautés belges. Les enceintes urbaines (XIIIe-XVIe siècle), Parijs, 1999, pp. 197-210 (121e Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Nice, 1996).

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Jacques SIMONET

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Stadsvernieuwing, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Copia certifiée conforme

Voor eensluidend afschrift

Eric ANDRÉ

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT
KANCELARIJ

ANNEXE II A L'ARRETE DU
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE LA TOTALITE DES VESTIGES
DE LA PREMIERE ENCEINTE SIS
BOULEVARD DE L'EMPEREUR, 14, 24, 26-30,
32-34 ET RUE DE ROLLEBEEK, 22, A
BRUXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN DE
OVERBLIJFSELEN VAN DE EERSTE
STADSOMWALLING, GELEGEN
KEIZERSLAAN 14, 24, 26-30, 32-34 EN
ROLLEBEEKSTRAAT 22 TE BRUSSEL

**DELIMITATION DE LA ZONE DE
PROTECTION**

**AFBAKENING VAN DE
VRIJWARINGSZONE**

Vu pour être annexé à l'arrêté du

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de
l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de
la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke
Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke
Ordening, Monumenten en Landschappen,
Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Copie certifiée conforme

Jacques SIMONET

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT

KANSELARIJ

Voor eensluidend afschrift

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale,
chargé de l'Aménagement du Territoire, de la Rénovation
Urbaine, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré
des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewes,
belast met Ruimtelijke Ordening, Stadsvernieuwing,
Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van
Personen,

Eric ANDRE

